І чужому научайтесь,
Й свого не цурайтесь...
Т. ШЕВЧЕНКО

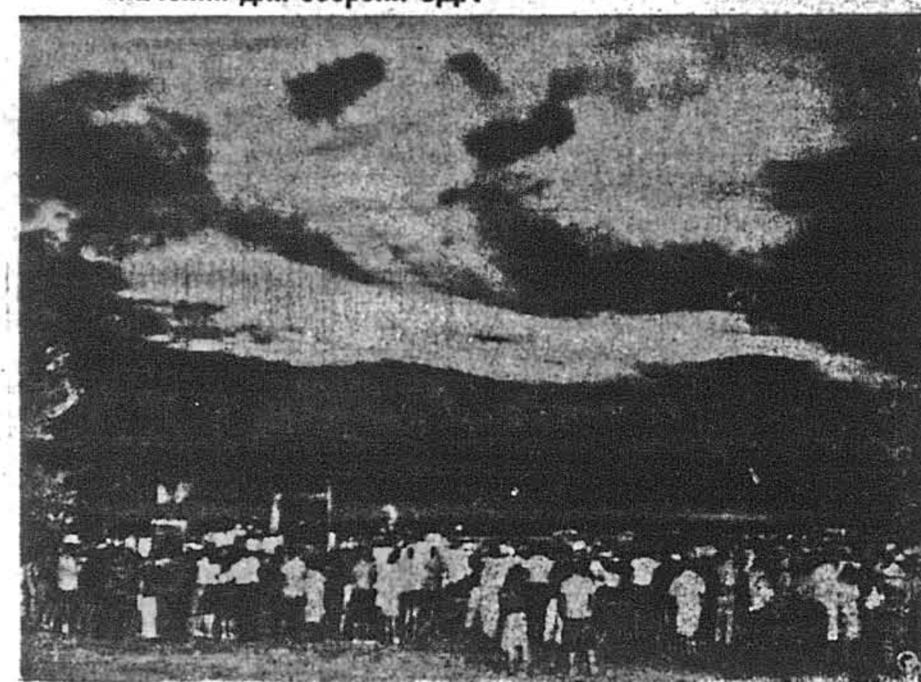
СВОБОДА SVOBODA
УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК UKRAINIAN DAILY

Редакція і Адміністрація:
"Svoboda", 81-83 Grand St.
Jersey City, N. J.
HEnderson 4-0237
УНСоюз: HEnderson 5-8740
Тел.: в Ню Йорку:
BArcly 7-4125
УНСоюз: BArcly 7-5337

РІК LXVIII. Ч. 130. ДЖЕРЗІ СИТІ і НЮ ЙОРК, СЕРЕДА, 11-го ЛИПНЯ 1962 6 ЦЕНТІВ — 6 CENTS JERSEY CITY and NEW YORK, WEDNESDAY, JULY 11, 1962 No. 130. VOL. LXVIII.

ЗДА ЕКСПЛЬОДУВАЛИ НА ВИСОТІ ПОНАД 200 МИЛЬ НАД ПАЦИФІКОМ ДВОМЕҐАТОНОВУ ВОДНЕВУ БОМБУ

Вибух освітлив обшир від Гаваїв до Нової Зеляндії; ця пробна експльозія має велике значення для оборони ЗДА

НУКЛЕАРНА ЗАГРАВА НАД ГАВАЯМИ. — Зібрані на схилах Панчбовл Кратеру біля Гонолюлю гавайці оглядають велетенську заграву, спричинену детонацією американської водневої бомби над островом Джанстона, віддаленим 750 миль від Гаваїв.

Вашингтон. — ЗДА в дні 9-го липня ц. р. перевели пробну експльозію найбільшої досі в світі водневої двомеґатонової бомби над островом Джанстон на Пацифіку на висоті понад 200 миль, і ця експльозія зробила з ночі день на величезному обширі від Гаваїв по Нову Зеляндію, це значить на просторі тисяч миль. Двомеґатонова воднева бомба має силу коло двох мільйонів тонн вибухового матеріялу ТНТ. Бомба вибухла на такій висоті (в урядовому повідомленні говориться про висоту понад 200 миль, але дехто з фахівців гадає, що висота могла мати 400 миль), вона перервала горішні верстви йоносфери і спричинила перерву в радіовій комунікації на широкому обширі Пацифіку. На Гавайських островах, які є віддалені 750 миль від острова Джанстон, небо спочатку було зелене, пізніше червоне і рожеве після того, як експльодувала бомба. Люди були так здивовані, що не могли говорити; пізніше настрашилися того дивного явища. Три мінути після експльозії місяць був частинно криваво - червоний, а частинно рожевий. В Овкленді, Нова Зеляндія, у віддалі трьох тисяч миль, люди не знали, що діється, коли побачили сильний блиск на північній частині обріїв, і телефонували до редакцій часописів та до поліції. Те саме діялося і на островах Фіджі, звідки видно було зелений блиск, що ставав синім і жовтим, а після того оранжовим і малиновим. Досі найбільшою американською експльозією був вибух водневої бомби над островом Бікіні, але він відбувся не на великій висоті. Вибух бомби в дні 9-го липня бачив кореспондент Юнайтед Пресс Інтернешенел Роберт С. Міллер, який стверджує, що експльозія освітила ціле небо, від землі до землі, а найбільший попередній вибух освітив був 40% неба. Проти цієї пробної експльозії протестували комуністи в Москві, де саме тепер відбувається Світовий Конґрес в Справі Роззброєння і Миру. Прокомуністичні делеґати заявили, що ця експльозія є загрозою для миру. Московське радіо назвало цю звичайну пробну експльозію „злочином", якого доконали „американські маніяки атомової зброї". Уряд ЗДА іґнорує ці комуністичні брехні, бо президент Кеннеді виразно зазначив ще 2-го березня, що ЗДА плянують випробувати водневу сильну бомбу на великій висоті, щоб можна було пізнати, яке значення матиме цей вибух для оборони цієї країни. Науковці хочуть знати, чи за допомогою такої експльозії можна було б перервати працю електронічної алярмової системи, та чи можна б за її допомогою оборонятися проти ворожих далекосяжних керованих ракет. В урядовому повідомленні говориться про те, що бомба мала силу „пари меґатонів". Пробна експльозія в дні 9-го липня відбулася згідно з пляном; попередні пляни експльодувати меґатонову бомбу не вдавалися два рази, а кілька разів їх відкладали внаслідок неприхильної погоди. Фахівці не знають, чи відбудуться дальші пробні експльозії меґатонових бомб, які були пляновані. Ця серія пробних експльозій над Пацифіком мала б закінчитися в липні, і програма є спізнена внаслідок попередніх відкладувань. Президент Кеннеді вирішить цю справу, чи треба буде продовжити реченець давніше заплянованих пробних вибухів. Мали б ще відбутися дві пробні експльозії більших бомб: одна мала б відбутися на висоті 100 миль, а інша на висоті 500 миль. Але ці бомби мали б бути менші як меґатонова бомба. З наукових кол у столиці повідомляють, що не можна буде в найближчому часі дізнатися, яка сильна радіяція буде від цієї експльозії, бо радіяція пішла в більшості вгору, і треба буде принаймні року, щоб частини її почали спадати вниз. Деякі науковці твердять, що половина радіяції пішла в космічні простори і ніколи не вернеться на Землю. За п'ять років одна частина радіяції буде на Землі. Президент Кеннеді заявив був давніше, що ЗДА переводитимуть пробні експльозії так, щоб була якнайменша радіяція. Науковці підкреслюють, що ця експльозія має велике значення для протиракетної оборони, і тому Президент мусів погодитися на те, щоб дати дозвіл на ці пробні експльозії. Крім того той вибух дасть важливі дані для вивчення магнетичних піль, йоносфери і пояса радіяції, що є над Землею. ЗДА повідомили науковців у світі, коли відбудеться ця експльозія, щоб вони могли вивчати те рідкісне, перше в історії, явище. Відомості про саму бомбу належать до державних таємниць.

Американський професор на зібранні в Кремлі обвинувачує Москву за зброєння і колоніялізм

Москва. — В понеділок 9-го липня трапилася в Кремлі нечувана й небувала досі подія: американський професор Дейл Понтіюс з Рузвельтового університету в Шикаґо, виступаючи на зорганізованому Москвою конґресі для роззброєння і миру, в якому бере участь дві тисячі осіб, гостро критикував Москву за порушення мораторії своїми пробними атомовими вибухами минулої осені та за колоніяльне опанування інших країн і народів. На конґресі, в якому беруть участь головно комуністичні симпатики та, звичайно, потверджують і схвалюють все, що їм Москва підкаже, починали власне критикувати та використовувати для совєтської „мирної" пропаґанди проти Америки теперішні американські пробні експльозії атомової зброї, зокрема тількищо переведену пробу дво - меґатонової водневої на висоті 200 миль над Пацифіком. Проф. Дейл Понтіюс у своєму виступі звернув увагу, що це була „помилка Совєтського Союзу в порушенні ядрової мораторії" минулої осени. В дальшому проф. Понтіюс, говорячи про колоніялізм та виразно натякаючи на совєтський бльок, твердив, що „існує два роди колоніялізму, не тільки той, що його подибується в Африці і Азії". Говорячи про пропоновану Заходом контролю як передумову роззброєння, проф. Понтіюс твердив, що „не кожна інспекція зброєння є рівнозначна із шпигунством". Сміливі виступи проф. Понтіюса, небувалі в історії Кремля, цілком спантеличили учасників конґресу, що був скликаний на те, щоб приплескувати комуністичній пропаґанді. Тільки тут і там дехто поважився заплескати в долоні після того, як проф. Понтіюс скінчив говорити, але на залі була переважно турботлива мовчанка.

Союзове Шикаґо відбуло свій традиційний День і організаційні наради

Шикаґо. — Минулої неділі, 8-го липня ц.р., тут відбувся уже 27-ий з черги Союзовий День, що його влаштував очолюваний головним радним Тарасом Шпікулою Окружний Комітет Відділів УНС Шикаґа та на якому головним промовцем був головний предсідник УНС Йосип Лисогір, вступивши до Шикаґа в поворотній дорозі з Вінніпеґу, де він взяв участь, як репрезентант Українського Конґресового Комітету Америки, в Сьомому Конґресі Українців Канади. Головною атракцією Союзового Дня, крім виступу п. Лисогора, була передача шикаґівській окрузі почесного перехідного прапору УНСоюзу за найкращі успіхи в організаційній праці. Церемоніялу передачі цього великого відзначення довершив п. Й. Лисогір, передавши прапор на руки голови Окружного Комітету Відділів УНС, гол. радного Тараса Шпікули. В програмі дня був також вибір королеви популярности, що нею в цьому році стала Люба Іванюк з 221-го Відділу УНС, а на її заступницю обрано Катерину Онушканич з того ж Відділу. День відбувся на площі Ґіґґенс Ровд, де, звичайно, відбуваються здвиги СУМА. На імпрезі було приявних близько тисяча громадян, між ними багато молоді і дітвори.

Наступного дня, в понеділок ввечері, відбулися організаційні збори урядовців Відділів і конвенційних делеґатів округи. Було заступлених 12 Відділів. Головну організаційну промову виголосив Й. Лисогір. Головним предметом нарад, в яких взяли активну участь також усі інші головні урядовці УНС з цього міста: заступник гол. предсідника інж. Степан Куропась, головні контролери дир. Петро Пуцило і Іван Іванчук та гол. радні Тарас Шпікула, п-ні Олек і Мирон Куропась, були союзові організаційні та громадські проблеми округи, яка має шістьох представників в Головному Уряді та яка плянує не тільки закріпити, але ще й збільшити своє передове місце в організаційній праці УНСоюзу.

РЕД. ІВАН КЕДРИН У ШПИТАЛІ

Ред. Іван Кедрин, поховзнувшись на скісній дерев'яній платформі на надморській пляжі, впав так нещасливо, що цілком прорвався головний мускул над лівим коліном. Успішну операцію ноги перевів хірург д-р Олександер Лятишевський в одному з нюйоркських шпиталів, де названий журналіст приходить помалу до здоров'я.

ПРЕМ'ЄР КАНАДИ ДЖАН Ґ. ДІФЕНБЕЙКЕР БУВ ГОЛОВНИМ ПРОМОВЦЕМ НА БЕНКЕТІ З НАГОДИ 7-го КОНҐРЕСУ УКРАЇНЦІВ КАНАДИ

Джан Ґ. Діфенбейкер

Вінніпеґ. — Сьомий Конґрес Українців Канади, що відбувся тут в репрезентативному готелі Ровл Александер минулої п'ятниці і суботи, 6 і 7-го липня, набрав не тільки всеканадійського, але й міжнародного значення з нагоди виступу прем'єра Канади Джана Ґ. Діфенбейкера з першою після недавніх виборів більшою промовою на тему міжнародної політики та канадійського становища в ній. Прем'єр Діфенбейкер був головним і одиноким промовцем на бенкеті, що відбувся з нагоди Конґресу в суботу, 7-го липня ц.р. Завваги прем'єра Діфенбейкера, повний текст яких буде надрукований в найближчому виданні англомовного „Українського Тижневика" при „Свободі", відносилися головно до таких актуальних міжнародних подій, як справа Берліну, випробовування атомової зброї і под. з-не, при чому прем'єр Діфенбейкер рішучо піддержував становище З'єдинених Держав в усіх цих справах. Прем'єр Діфенбейкер звернув також увагу на внутрішні совєтські труднощі, зокрема економічні, як також на все більше проникання західніх ідей через залізну заслону, що вкінці може таки заставити Москву перевірити свою агресивну політику у відношенні до Заходу. Прем'єра представив зібраним товстмастер бенкету суддя Іван Соломон. Започатковано бенкет молитвою, яку провів знову переобраний на президента Комітету Українців Канади о. прелат д-р Василь Кушнір, та співом канадійського і українського національних гимнів. Між приявними за почесним столом гостями представлено також репрезентанта Українського Конґресового Комітету Америки і гол. предсідника Українського Народного Союзу Йосипа Лисогора, що раніше під час сесії вітав Конґрес від УККА та американських українців. Прем'єра Діфенбейкера врочисто відзначено Пропам'ятною Медалею Т. Шевченка за його заслуги в обороні України на міжнародних форумах. Медалю вручив прем'єрові президент КУК о. прелат д-р Василь Кушнір після виголошеної на тему цього відзначення вступної промови д-ра Ізидора Глинки. Прем'єр сердечно дякував Президії КУК за таке високе відзначення, ґратулюючи рівночасно канадійським українцям за їхні досягнення та їх великий вклад в розвиток Канади. Тому, що імпреза відбулася саме в день українського церковного свята св. Івана, на якого „перехрестив" п. Йосип Лисогір прем'єра Джана Діфенбейкера ще під час спільного виступу з нагоди відкриття пам'ятника Тарасові Шевченкові в Вінніпеґу минулого року, всі приявні давнім українським звичаєм відспівали Прем'єрові традиційне українське „Многая літа". Виступ прем'єра Діфенбейкера з нагоди Конґресу Українців Канади мав найширший відгомін в місцевій і крайовій канадійській пресі.

В УКРАЇНІ ПОЧАВСЯ НОВИЙ НАСТУП НА УКРАЇНСЬКУ ЛІТЕРАТУРУ

КРИТИКОВІ ІВАНОВІ ДЗЮБІ ЗАГРОЖЕНО ВИКЛЮЧЕННЯМ ІЗ СПІЛКИ ПИСЬМЕННИКІВ, ДАВИД КОПИЦЯ УСУНЕНИЙ З СТАНОВИЩА ГОЛОВНОГО РЕДАКТОРА „ВІТЧИЗНИ", ЗАПОВІДЖЕНО ЗМІНИ В РЕДАКЦІЯХ ІНШИХ ЖУРНАЛІВ

Київ. — Згідно з повідомленням київської „Літературної України" з дня 29 червня ц. р., в Києві відбулося дня 23 червня спеціяльне засідання президії Спілки Письменників України, на порядку нарад якого було обговорення діяльности т. зв. „Бюра пропаґанди художньої літератури", як теж редакцій друкованих органів Спілки, значить її газети „Літературна Україна" і літературних журналів ‚Вітчизна', ‚Прапор' і „Жовтень". У висліді цього „обговорення" стверджено „істотні недоліки" в ділянці „пропаґанди художньої літератури", що виявилися у виступах деяких нібито „випадкових і безвідповідальних" критиків, які „перекручують справжній стан сучасної української літератури" і висловлюють „політично хибні твердження". Одним із підсудних у цьому напрямку був молодий київський критик Іван Дзюба, якого попереджено офіційно, що його „безвідповідальна поведінка" може „поставити його поза Спілкою письменників". В дальшому критиковано гостро „безпринципну позицію друкованих органів СПУ, головним чином „Літературної України", за те, що вони, подаючи твори молодих авторів, друкували поміж ними „речі, художньо та ідейно незрілі" і поміщували критичні статті із спробами „перекреслити славетні традиції української радянської літератури". У висліді намічено „конкретні заходи щодо поліпшення „Літературної України" та літературних журналів" і прийнято постанову про призначення головним редактором журналу „Вітчизна" члена правління СПУ, письменника Любомира Дмитерка. Дотеперішнім головним редактором „Вітчизни" був літературознавець Давид Копиця. Гостро критиковано під час наради роман „За ширмою", опублікований письменником Б. Антоненком - Давидовичем.

15 осіб згинуло у Бірмі під час студентських заворушень

Рангун, Бірма. — На терені Рангунського університету виникли в неділю, дня 8 березня студентські заворушення, що їх уряд був примушений здушувати з допомогою військових з'єднань. У висліді цієї акції згинуло 15 осіб і 27 були поранені. Влаштували ці заворушення студенти названого університету, нібито для протесту проти нових правил внутрішнього порядку в студентських гуртожитках. Насправді ж були зорганізовані студентські демонстрації за почином комуністичного підпілля, яке має досить сильні впливи серед студентства, і спрямовані проти теперішнього революційного бірманського режиму, що його очолює ген. Не Він, противник комуністів. Стріляло військо до студентів, після кількакратних попереджень і безуспішних спроб розігнати демонстрантів. Уряд, рішений за всяку ціну утримати порядок, наказав замкнути університет і відіслати студентів додому.

КОАЛІЦІЙНИЙ УРЯД ЛЯОСУ ОБІЦЮЄ ДОТРИМУВАТИСЯ В УСЬОМУ НЕВТРАЛЬНОСТИ

ПЕРЕДАНА НА РОЗГЛЯД КОНФЕРЕНЦІЇ 14-ТИ ДЕРЖАВ У ЖЕНЕВІ ЗАЯВА ПРО НЕВТРАЛЬНІСТЬ ЛЯОСУ ЗУСТРІЛА ПРИХИЛЬНЕ ПРИЙНЯТТЯ І ЗАХІДНІХ І КОМУНІСТИЧНИХ ДЕРЖАВ

Женева. — Уряд Ляосу, очолюваний князем Суванною Фумою, передав у понеділок 9 липня ц. р. на розгляд конференції чотирнадцятьох держав у Женеві текст своєї декларації про принципи невтральности, що їх дотримуватися буде Ляос у своїй зовнішній і внутрішній політиці. Ляоська заява про невтральність викликала прихильний відгомін серед західніх і комуністичних учасників конференції. У своїй декларації уряд Ляосу обіцює не входити в ніякі військові союзи, які порушували б невтральність країни, і попереджує, що він не дозволить на установлення ніяких чужоземних мілітарних баз на території Ляосу. Водночас із цим коаліційний ляоський уряд обіцює не застосовувати збройної сили в спорах з іншими державами, ані теж не встрявати у внутрішні справи інших країн. В загальному очікують, що договір про ґарантію незалежности і невтральности Ляосу буде готовий до підписання міністрами закордонних справ західніх держав — членів женевської конференції для справ Ляосу вже в найближчому тижні. Песимістичну нотку в ці сподівання внесла тільки делеґація Південного В'єтнаму, яка збойкотувала понеділкову сесію конференції й опублікувала заяву, що вона не братиме участи в сесії аж до часу одержання всіх потрібних інструкцій від антикомуністичного уряду своєї країни. Водночас із цим південнов'єтнамці запротестували проти надто поквапного визнання урядом князя Суванни Фуми комуністичного режиму в Північнім В'єтнамі. В заяві Південного В'єтнаму стверджується ще, що з часу створення коаліційного ляоського уряду, яке відбулося минулого місяця, підтримувані Північним В'єтнамом комуністичні в'єтконґські „повстанці" не припиняють своїх мілітарних дій і далі вдираються на територію Південного В'єтнаму. Тому теж південнов'єтнамська делеґація в Женеві вимушена чекати на інструкції свого уряду в Сайґоні щодо прийняття чи неприйняття ляоської декларації про невтральність. Західні політичні кола вважають, що головною причиною подратування Південного В'єтнаму було визнання ляоським коаліційним урядом комуністичної окупації Північного В'єтнаму. Ляоську заяву про невтральність відчитав на понеділковій сесії женевської конференції міністер закордонних справ ляоського уряду Квінім Фолсена.

В Рабаті почалися секретні переговори між провідниками альжирських націоналістів

Рабат, Марокко. — В понеділок дня 9-го липня ц. р. тут відбулася перша зустріч представників, розділеного на дві конкуренційні фракції, Альжирського Тимчасового Уряду, заініційована для залагодження розламу між альжирськими націоналістами і відсунення загрози громадянської війни в Альжирі. Десидент із цього уряду — віцепрем'єр Мохаммед Бен Белля прибув до Рабату чехо - словацьким літаком із Цюриху у Швайцарії і зараз після свого приїзду зустрівся із двома міністрами Тимчасового Уряду Бітатом і Язідом, що їх делеґував для розмов про замирення із Беном Беллею прем'єр Бенюссеф Бен Кедда. Між Беном Кеддою і Беном Беллею виникли були останнім часом основні розбіжності в здійснюванні альжирської політики. Безпосередньою причиною розриву між ними стало розв'язання Беном Кеддою альжирського повстанського генерального штабу, члени якого були прихильниками Бена Беллі. Перша зустріч представників обидвох фракцій була цілком секретною. Офіційні альжирські кола відмовляються від будь-яких інформацій і коментарів про хід переговорів.

Комуністичний Китай обвинувачує Індію в інвазії на китайську територію

Гонґ Конґ. — Китайський комуністичний уряд переслав, згідно з повідомленнями з Пейпінгу, гострий протест на руки індійського уряду проти порушення китайської суверенности й інвазії індійських військ на китайську область Сінкіянг. „Інвазія" виявилася в тому, що індійські вояки примусили комунокитайську військову стежу до відходу із приналежної нібито до Сінкіянгу території. Відбулося це викинення комунокитайської стежі без ужиття зброї, як стверджено в самому таки протесті Пейпінгу. Згідно з дальшим твердженням комунокитайської протестної ноти, 20 індійських вояків „вдерлися" на 14 миль у глибину Сінкіянгу, і намагалися там створити „нову базу" для дальшої „аґресії". Офіційної відповіді індійського уряду на комунокитайську ноту ще не проголошено, але в офіційних індійських колах стверджують, що ніякої інвазії не було, що названа пейпінґськими комуністами територія є спірною і що саме комуністи намагалися окупувати її силою.

В АМЕРИЦІ

• **Президент Кеннеді** кінець тижня пребув в Гаяніс Порті в Массачусетсі, де купався. Їздив на яхті з іншими членами своєї родини, між якими був і батько Президента, колишній амбасадор Джан П. Кеннеді, який після двомісячного лікування в Ню Йорку, прибув до Гаяніс Порту. Він може сам ходити, підпираючися палицею.

• **Департамент Оборони** повідомив, що у вересні цього року покличуть до армії 5 000 рекрутів, стільки само, що і в липні та серпні. Фльота, летунство і морська піхота мають досить добровольців і не потребують примусово покликувати рекрутів.

• **Статистичне бюро** передбачає на основі дотеперішнього темпа приросту населення, яке тепер становить 186 500 000, що в 1965 р. ЗДА матимуть 196 200 000, в 1970 — 214 200 000, в 1975 — 259 600 000 і в 1980 році — 259 600 000 населення. Фахівці зі Статистичного Бюра заявляють, що населення буде так зростати тоді, коли не буде війни, епідемії, глибокої економічної знижки або якоїсь іншої катастрофи до 1980-го року.

• **В Ню Йорку** від травня цього року защеплено проти полїо 238 142 дітей і старших вакциною д-ра Сейбіна, яку заживається до уст. Щеплення відбувається тим способом, що дві рухомі клініки Уряду Здоров'я їздять автобусами Уряду Цивільної Оборони по вулицях міста і роздають вакцину. Радіо заповідає, в якому часі їздитиме даними вулицями автобус.

У СВІТІ

• **Член совєтської делеґації до ОН Валентин Оберемко** виступив із вимогою признання повної суверенности для маленького острова Науру, розташованого на Центральнім Пацифіку. Острів замешкує 2 400 осіб. Досі ним адмініструвала Австралія і населення висловило бажання приєднатися до цієї країни. Щоб цьому перешкодити Совєти вимагають тепер для цього острова повної незалежности.

• **В Римі помер на 67-му році життя папський дипломат кардинал Джованні Паніко**, наділений кардинальським капелюхом в березні цього року. Покійний перебував цілих 29 років у дипломатичній службі Ватикану.

• **Совєтський уряд** запросив діючого данського прем'єра Єнса Отто Краґа і його дружину, відому данську кінову і театральну артистку Гелле Віркнер на триденні відвідини до Совєтського Союзу. Обоє вони будуть гістьми совєтського міністра закордонних справ Андрея Громика.

• **Абесинський імператор Гайле Селассі** відбув триденну подорож по Еритреї, що була колись італійською колонією і яку 1952 року, після британської окупації, сфедеровано з Абесинією з тим, що ця, розташована на заході від Червоного моря країна, має стати незалежною. В Еритреї останнім часом почався сильний рух за незалежність від Етіопії, якою то тенденцією Абесинія досить занепокоєна. Гайле Селассі, виступаючи в столиці Еритреї Асмарі, обвинувачував ближче неназваних „зрадників", „чужі маріонетки" і „гіпокритів" у намаганні викликувати неспокій в цій країні і відірвати її від Абесинії.

СВОБОДА SVOBODA
УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК UKRAINIAN DAILY
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays, Mondays & holidays (Saturday & Monday issues combined) by UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc., 81-83 Grand St., Jersey City, N.J.
Second Class Postage paid at the Post Office of Jersey City, N.J. Accepted for mailing at special rate of postage provided for by Section 1130 of Act of October 3, 1917 — authorized July 31, 1918
Адреса: "SVOBODA," P. O. Box 346, JERSEY CITY 3, N.J

Мариво атому

Під час вакацій, в літній спеці, люди цікавляться і думають про відпустку, про купіль в холодній воді і відпочинок у віддалених від гамору розпаленого міського бруку вакаційних оселях. Все інше в цьому „огірковому сезоні" сходить на другий плян. Проте, ця сезонова зміна в нічому не змінює фактичного стану речей, що взимі чи влітi, під час посиленої праці чи лінивого відпочинку, завжди стоїть під знаком нинішньої доби: визволеного людським генієм атому, що може принести людству щастя та двигнути його на новий щабель небувалого розвитку, або знівечити всі його дотеперішні досягнення та знищити його самого. Не диво, що і вся теперішня політика проходить під знаком атому, під загрозою страшного марива знищення.

Турбується цими справами зокрема Америка, що перша визволила атом і його енергію, що не тільки стала найбільшою атомовою силою в світі, але й легкодушно дозволила собі викрасти таємницю визволеної атомової енергії заприсяженим ворогом людства, червоною Московією. Теперішні нові випробування атомової зброї, що їх переводить Америка та які були спровоковані минулорічними випробовуваннями в Совєтському Союзі, мають на меті дальше вдосконалити американську атомову зброю та, головно, випробувати нові можливості оборони проти такої зброї.

Рівночасно уряд ЗДА та його дипломатія докладають багато зусиль, щоб справу атомової оборони, чи радше атомової стратегії впорядкувати між альянтами. Як вона, ця справа, виглядає тепер?

Її дуже влучно характеризує передрукована в недільному „Ню Йорк Таймс-і" з іншої газети карикатура. На ній зодягнений у військову уніформу французький президент де Голь показує на цивільну особу й каже, що його атомову стратегію дораджують йому політики, а президент Кеннеді, в цивільному, показує на військовика і каже, що американську атомову політику дораджують йому військові стратеги. В цьому й ціла суть суперечностей. Франція, хоч належить до останніх і найменших атомових потуг, з політичних міркувань обстоює незалежність своєї атомової стратегії і з її концепцією симпатизує також Англія. Америка, натомість, обстоює думку одностайної та спільної атомової стратегії, вимагаючи для себе, як найбільшої і рішальної атомової потуги, головного права рішати, чи й коли ця зброя могла б бути використана на випадок війни та ворожої атомової атаки. Американську концепцію для атомової стратегії з'ясував секретар оборони МекНамара і вона скерована в першу чергу на рятунок цивільного населення на випадок атомової війни. Америка наперед повідомила, що на випадок ворожої атомової атаки, вона обмежила б свою відплату тільки до військових цілей, якщо такої самої засади тримався б ворог-агресор. Статистичні обрахунки Департаменту оборони виявляють, що в першому випадку Захід втратив би 25 мільйонів осіб убитими, а в другому випадку 215 мільйонів. Подібна пропорція відноситься і до Совєтського Союзу та всього комуністичного бльоку, як можливого агресора. Проте, щоб могти обмежити втрати людства на випадок атомового катаклізму, Америка вважає спільну атомову стратегію вільного світу за одну з головних передумов. Франція, натомість, з політичних міркувань хотіла б забезпечити собі більшу свободу рухів і саме на цьому тлі заіснували суперечності і непорозуміння.

Очевидно, що ці суперечності не порушують західнього альянсу, ані не послаблюють його оборонної сили. Це звичайна у вільних суспільствах різниця думок, з якої завжди або в більшості випадків виходить нова, творча думка. Але при цій нагоді знову пригадується те страшне атомове мариво, що висить над світом та загрожуватиме йому загладою так довго, як довго існуватиме комуно-московська змова проти світу.

Нова чистка в Україні

Подане в сьогоднішньому числі „Свободи" повідомлення про нову чистку серед українських літераторів і про зміни в редакціях совєтських українських літературних журналів, доводить, що започатковане минулого року гуртом молодих письменників і критиків намагання оновити т. зв. радянську літературу новими формами і новим змістом, зближається до свого неминучого кінця, до поновного прикручення деяких сповидних свобід на літературному та мистецькому полі.

Під час нарад і в постановах офіційної президії Спілки письменників України піддано гострій критиці не тільки діяльність „Бюра пропаганди художньої літератури", значить партійної установи, що виконує ролю цензурного комітету і наглядача над творчістю письменників і критиків, але й теж редакцій літературних газет і журналів за те, що вони дали місце творам молодих авторів — „речам, художньо та ідейно незрілим" і друкували статті деяких критиків із „спробами перекреслити славетні бойові традиції української радянської літератури" та пропагувати „такі художні принципи, які орієнтують творчу діяльність письменників на манівці безідейности". З-поміж більшого гурта таких критиків, що виступили востаннє із „невірними поглядами", названо тільки молодого київського критика Івана Дзюбу, який минулого і цього року пробував започаткувати боротьбу з відсталістю і сірізною підсовєтської української літератури. Дзюбу поставлено перед загрозу виключення із Спілки письменників України. З-поміж молодих авторів, що їх „незрілі художньо й ідейно" твори були друковані в літературних газетах і журналах, не названо по імені нікого. Гострої критики зазнав і про це згадано виразно у звідомленні „Літературної України" про дотичне засідання президії СПУ, новий роман Бориса Антоненка - Давидовича, що перебув кільканадцять років в концентраційних таборах СССР і в 1956 році був звільнений і навіть реабілітований. В цьому романі п. н. „За ширмою" розповідається про важкі переживання запроторених у концентраційні табори і на заслання українців.

Засідання президії СПУ не обмежилося до критики „незрілих" і „шкідливих" творів і попереджень виключення із Спілки письменників. У його висліді винесено теж ряд „конкретних заходів для поліпшення роботи „Літературної України" та літературних журналів", значить „Вітчизни", „Прапору", „Жовтня" і „Дніпра", і призначено уже головним редактором „Вітчизни" — на місце неназваного у звідомленні Давида Д. Копиці, відомого підсовєтського гльорифікатора Сталіна і його режиму і беззастережного прославлювача компартії Любомира Дмитерка. Ця остання зміна доводить, що в літературному житті в УССР почалася ґрунтовна чистка.

Започаткована чистка не є нічим несподіваним. На її можливість вказувала вже стаття Любомира Дмитерка, надрукована ще в 14 числі „Літературної України" з 16-го лютого ц. р. з приводу зміни назви цієї газети. В цій статті цей партійний комісар від літератури таврував „незрілі твори" Драча, Вінграновського і Ю. Коваля і вимагав рішучої розправи із критиками Іваном Дзюбою, Євгеном Сверстюком та іншими за їхні плутані статті із „спірними або й зовсім неприйнятними думками". Громив тоді Дмитерко і бідолашного Б. Антоненка - Давидовича за названий вище роман „За ширмою". Винесені тепер експозитурною президією СПУ рішення і постанови, і започаткована нею чистка в редакціях літературних журналів доводить, що хрущовський режим на ніяку свободу творчости, на ніяке оновлення української літератури в УССР не погодиться, не дозволить українським письменникам вирватися з лабет партійної мертвеччини.

Юрій Дивнич

КЕСАРЕВЕ — КЕСАРЮ

2) Програмова ліквідація ідеї СССР і поворот "до тотального панрусизму.

Алярми деяких людей, в тому і автора цих рядків, з приводу нової програми комуністичної партії Совєтського Союзу, ухваленої 22-им з'їздом в Москві восени минулого року, викликали в деяких опонентів враження надмірного песимізму, передчасного ставлення свічок над Україною. Шкода, бо тут не до юнацького спору про „песимізм" і „оптимізм". Ідеться про правильну орієнтацію в дійсності, зокрема в намірах, стратегії і тактиці досвідченого і сильного ворога. Дехто махає на нову програму КПСС, мовляв, це все старе і нічого нового. Ніщо не нове під сонцем. Але для політика такої „філософії" мало. Політик знає, що змагання точаться щодня, щогодини і співвідношення сил зримо і незримо хитається, і хилиться завше в якийсь бік. Проґавиш — і нема вороття. Це щось складніше і за шахівницю, де і кожний рух пішака міняє ситуацію.

Нове в новій програмі КПСС безумовно є: програмова ліквідація ідеї СССР в перспективі ближчих двох десятків років і проклямація повороту російського комунізму до тотального панрусизму та єдиної - неділимої „Росії". Ленін нічого так не боявся, як можливости ототожнення національної політики його партії з політикою чорносотенного „Союза русского народа". Боявся, бо мав таку саму кінцеву ціль русифікації, як і чорносотенці, але був справжній політик і мусів рахуватися з фактами. Боявся цього ототожнення з чорносотенцями і Сталін, бо як раз терором здійснював русифікаційну мету чорносотенців.

А от Хрущов не побоявся записати в програму КПСС „стирание национальных различий", хоч і визнає це „за более длителный процес, чем стирание класовых граней". Проголошено „злиття націй" СССР вже в пляні 20-річної програми, при чому російську мову декретовано за другу рідну мову для всіх не-росіян: не приховується наміру злити всі нації в одну російську націю, з одною мовою і культурою.

Хрущов оголосив застарілість таких речей, як кордони між республіками Совєтського Союзу і пообіцяв незабаром зміну конституції СССР. Під димовою завісою „десталінізації" Хрущов леґалізує наслідки сталінського геноциду над не-російськими націями і може хоче скреслити їхню державність навіть з конституційного документу.

Так воно чи ні, але в усякому разі Хрущов прямо в програмі поєднує старий расовий тоталітарний панрусизм з тоталітарним панкомунізмом. І коли його за це привітав в „Известиях" колишній лідер „Союзу русского народа" і русифікатор України Шульгін, то Хрущов влаштував старому чорносотенцеві туристичну подорож у Київ і по Україні, щоб переконався він, які русифікаційні успіхи зробив Хрущов за останніх 5 років. Отже пережив старий чорносотенець всі етапи „ленінської національної політики" і крикнув Хрущову „браво!". Хрущов здав у Шульгіна іспит на царя єдино-неділимої. Те саме зробили і шульгіни російської еміграції.

Сприяє цьому факт сталінського погрому тих націй, що й досі ще зализують наслідки фізичного, політичного і культурного геноциду. Якщо тепер ті рани не використати, якщо тепер не добити — то вже ніколи! Бо не-російські народи, попри всі страшні рани, таки пережили геноцид. Друга світова війна показала більше: що нації СССР готові відплатити за той геноцид повним розривом з Москвою. По війні ті нації виявили велику активність в напрямі свого відродження.

Революції в Польщі і Угорщині загострили і спровокували ситуацію. Москва стала перед ділемою: або назад до тотальної русифікації політики царів, або вперед — до поступового перетворення конституції СССР з клаптика паперу на діючий і дійсний закон. Нова програма КПСС вирішила дилему на користь 300-літньої традиції царів, і повернула назад.

Тепер погляньмо на зовнішні фактори. Упала ставка на міжнародну комуністичну революцію. Упала надія Москви бути повним володарем над уже комунізованими нею ж країнами (Китай, Югославія, Альбанія, з Польщею у найближчій черзі). Толіяті проголосив теорію поліцентризму, яка є ножем у груди московського централізму. Упала надія перетворити велику національно - визвольну революцію в колоніяльних країнах Азії й Африки на сектор комуністичної стратегії. Упала надія на вічність внутрішніх чварів західніх европейців.

Наслідуючи Сталіна, який уважав абсурдом можливість митної унії країн Захід. Европи, Хрущов останнім з усіх побачив, що країни Західньої Европи успішно розв'язують „німецьку" проблему і швидко йдуть дорогою здійснення принципу диференційованої єдности самостійних. Цей великий і єдино - правильний принцип життя націй сучасного світу, ставши раз на шлях практичного здійснення, наростатиме у ґіґантську міжнародну ідейну і матеріяльну силу. Він яскраво протистоїть московському принципові тотальної єдности мертвого моноліту. Рано чи пізніше, і може навіть без одного пострілу, прийде перемога. Бо якщо має бути ще якесь людське життя і творчість на землі — то тільки за принципом диференційованої єдности, як букету живих і при тому різних квітів.

З чим же остається при таких змінах СССР? Що несе йому такий розвиток?

1956-го року на 20-му з'їзді КПСС Хрущов проголосив ідею поділу світу на два табори: соціялістичний і капіталістичний. З того часу він невтомно працює на те, щоб цей поділ зробили між собою Вашингтон і Москва. Концентрація атомової і ракетної сили в руках тих двох великодержав живила і ще досі живить ілюзію можливости такого поділу. Цей поділ являв би собою оживлення старої системи „рівноваги сил", якої смерть проголосив був небавно сам Черчил понад десять років тому.

Але доба імперій та імперіялізму таки кінчається, а з нею кінчається і колишня роля військового кулака в міжнародних взаєминах. Може саме тому, що той кулак став атомовий і непридатний для порахунків.

Тим часом владно виступив факт відродження сотень нових націй і свідомість доконечности диференційованої (а не тоталітарної) єдности суверенних. Піонером здійснення цього принципу показали себе західньо - европейські нації. Країни Спільного Европейського Ринку не зв'язують себе ані доктриною капіталізму, ані доктриною соціялізму. Вони будують практично, і, де треба, поєднують приватну власність з елементами плянової економіки. Навіть Волтер Ліппмен визнав, що це третій шлях, який при всій своїй неагресивності має велику притягальну силу для нових націй Азії й Африки та в першу чергу для поневолених Москвою націй Східньої Европи.

Що ж в такому разі лишиться від „двох таборів", від „рівноваги сил", від пляну Москви поділити з Вашингтоном світ надвоє? Лишається сліпа інерція зберегти владу й імперію. Ліквідація СССР, як союзу суверенних (юридично) націй, і як притягальної сили для сателітів, заперечує саму ідею „соціялістичного табору". В перспективі, потенційно — це зречення Москви від ролі ідейного центру для сателітів, ба навіть від претенсій на включення їх в свою орбіту.

Ось у таких нових умовах Москва хоче втримати дві синиці в руках: стару царську імперію, як „єдину - неділиму Росію", і ЗДА в ролі поліційного союзника для приборкання всіх, що будують третій шлях, або, що тільки з надією і тугою поглядають на нього. Такі поліційні союзи Петербург мав раніш. Але часи ж тепер у світі не ті... Не ті вони і в СССР, зокрема в Україні.

(Далі буде)

„РЕВОЛЮЦІЯ" в МЮНХЕНІ

Цими днями, коли в Німеччині настали були теплі дні, столиця Баварії пережила кілька неспокійних, драматичних ночей. В частині Мюнхену, що зветься Швабінґ, де знаходиться університет, темпо життя все було веселіше, жвавіше. Молоді люди, переважно студенти, до пізньої ночі забавлялися в каварнях і на вулицях, співали, і це турбувало мешканців Швабінґу, які хотіли спокійно спати. Тому влада видала наказ — зачиняти каварні і шинки в Швабінґу від 11 години вечера. Це тільки збільшило масу людей на вулицях і бажаного спокою мешканцям не принесло. Щоб забезпечити право мешканців на нічний відпочинок, поліції наказано „очистити" вулиці Швабінґу від шумливої, гомінкої юрби. Сам голова міста д-р Фоґель приїздив до Швабінґу умовляти молодих людей, щоб перестали чинити шум на вулицях і дали спокій мешканцям. Але це нічого не помогло. На місце неспокою була післана поліція — піша й кінна — і вона виступила проти порушників громадського порядку дуже гостро. Поліція виконала наказ — „очистити вулицю" так, як виконують наказ атакувати неприятеля на війні. Правда, поліція не стріляла, але ужила супроти непослушної юрби бучків, при чім завдавала тяжких ударів по голові. Ця тактика мюнхенської поліції викликала сувору критику в пресі, особливо тому, що поліція била без розбору всіх, хто випадково попадся на вулиці, теж жінок і навіть вривалася до каварень, виганяла звідтіль гостей і їх нещадно била. Очевидно, мюнхенська поліція „переборщила": замість ужити обризкування водою або сльозних газів, ужито найсильнішої зброї — гумових бучків. Серед молоді в Мюнхені зросло озлоблення проти поліції. Згромадження людей на вулицях Швабінґу припинилося, але це сталося наслідком холодних дощів, що не дають охоти молодим людям виходити з дому для „порушування порядку". Можна думати, що з приходом теплих днів відновляться бешкети молоді в Швабінґу.

Звичайно, за виступами буйности мюнхенської молоді немає революційної чи будь-якої іншої ідеї. Подібні бешкети молоді спостерігаються теж в Скандинавії, в Англії і в інших країнах. Тут просто грає „молода кров". Раніше молоді люди в Україні знаходили вихід для своєї буйної енергії в козакуванні. Західні народи посилали свою молодь в заморські країни, де вони в різних пригодах „слави здобували". Теж війни, що потрясали европейськими країнами в 19 і 20 століттях, давали певне „виладування енергії" для молоді: знаємо з досвіду, що молодь різних країн з захопленням прийняла початок першої і другої світової війни, як свого роду лицарський турнір, аж поки жорстока дійсність не показала іншої, понурої сторони воєнного побуту.

Бешкети молоді в Мюнхені — це наочна ілюстрація для вивчення „психології мас". В масі людина діє часто нераціонально, живе почуваннями і стає безвідповідальна. Як окрема індивідуальність людина ніколи не пішла б на такі безглузді вчинки, які вона робить. Наприклад, в Мюнхені люди, що скупчилися на вулицях, почали перевертати приватні авта і нападали людей, що проїздили вулицями, кидали каміння на поліцію, ще до того, коли поліція одержала наказ навести порядок на вулицях.

Різні демагоги, — Ленін, Гітлер, Муссоліні — знали добре психологію маси і тому грали на почуваннях людей, даючи їм різні фантастичні обітниці.

Цікаво, що совєтська преса підхопила вістку про бешкети молоді в Мюнхені і намагалася представити ці бешкети, як масовий протест „трудящих" проти капіталістичного ладу в Західній Німеччині. Ідучи за цією методою, можна було б назвати „соціяльною революцією" також бешкети, що їх недавно учинили солдати англійської армії в одній корчмі в Німеччині: вони напилися пива всуміш з джином і в п'яному роз'яренні поламали меблі в шинку і вступили в бій з поліцією, що була викликана для встановлення порядку.

П. А.

Подих України

Чи є на світі десь країна,
Щоб в цій божественній красі
Могла б зрівнятися з Тобою,
Моя кохана, дорога,
Моя чарівна Україно?
Тамара Мусієнко

У часі від 29-го червня до 15-го липня 1962-го, з нагоди XIII Конвенції Союзу Українок Америки, відбулась в домівці СУА у Філядельфії Виставка жіночої творчости. Задум — дати повний перегляд цієї творчости СУА здійснює вже вдруге. Перша успішна вистава того роду відбулася з нагоди XII Конвенції СУА в Ню Йорку в 1959-му році. В ній виставлено експонати жіночої творчости, а окреме жюрі відмітило найкращі твори з ділянки прикладного мистецтва.

Влаштовуючи другу виставку жіночої творчости у зв'язку з XIII Конвенцією, СУА мав на меті заманіфестувати свою увагу до творчости жіночих мистецьких сил, як також дати можливість познайомитися з творчістю українських мисткинь, — делеґаткам Конвенції, запрошеним гостям та громадянству Філядельфії.

На виставці виставлено 29 книжок жіночого пера, що появилися друком в рр. 1959-62 та які репрезентують 24 авторки. У перегляді творчости образотворчих мисткинь та мисткинь прикладного мистецтва СУА обмежився тільки до ЗДА, запрошуючи до участи малярок, вишивальниць, керамікарок і писанчарок, що живуть на терені Америки. У виставі взяло участь 19 образотворчих мисткинь, 8 вишивальниць, 5 керамікарок, 6 писанчарок а окрім того кляса кераміки Української Мистецької Студії у Філядельфії виставила свої вироби.

Новий, просторий дім СУА, фаховий добір експонатів та їх розміщення, високий рівень образотворчого мистецтва та прекрасні зразки прикладного мистецтва часто навіть у новій, експериментальній формі (кераміка) причинились до загального захоплення Виставкою серед делеґаток Конвенції. Відвідувачі не щадили слів признання для Комітету Вистави (п-і Л. Бурачинська — література, п-і Марія Ржепецька — малярство, п-і Стефанія Пушкар — прикладне мистецтво), що доложив усіх старань, щоб Виставка вийшла імпозантно. Ця Виставка стала наче подихом із Рідного Краю, викликуючи в делеґаток Конвенції та відвідувачів тепле почування подиву для українських мисткинь, як також почування гордости за їх працю. Це ж бо вони — в еміграційних умовинах — працюють для української культури і в своїх творах, чи то в літературних, образотворчих чи прикладного мистецтва часто заповнюють ту прогалину, що постала у зв'язку з насильним і пляновим нищенням на рідних землях того, що по суті українське.

На окреме признання заслуговують українські писанчарки, що своєю муравлиною працею та студіями мотивів причинились до популяризації нашої писанки серед широких кругів нашого оточення, писанки, яка засуджена на загибіль большевицьким режимом. Але як незнищенною є символіка української писанки, так само вічною є любов української жінки до свого народного мистецтва та народної традиції.

Переглядаючи виставлені книжки жіночого пера, мені мимоволі пригадалося твердження одного з наших видатних літературних критиків про „наступ" жінок на українську літературу. Дев'ять книжок поезії та 20 книжок прози (оповідання, романи, повісті, репортажі), не рахуючи кількох наукових творів — все це видане за останніх три роки — це числа, які говорять за себе. Всі твори помистецьки оформлені та дбайливо видані. Треба подивляти завзяття українських письменниць та їхню жертвенність, бо вони часто є не тільки авторами, але й видавцями своїх творів, а всі знаємо, що українська книжка не є прибутковою інвестицією.

Найбільшим позитивом Виставки жіночої творчости — це участь у ній молодих мисткинь, найбільше у ділянці образотворчого мистецтва. Ця група молодих, частинно із Філядельфії, а частинно з Ню Йорку, проявила себе новим, модерним підходом до мистецьких проблем. Більшість їх це вихованки Української Мистецької Студії з Філядельфії, що продовжують тепер студії

(Закінчення на стор. 3-ій)

Василь Ємець

МІЙ ПЕРШИЙ ПУБЛІЧНИЙ ВИСТУП З БАНДУРОЮ

(3)

Коли я вчув за дозвіл на ту пісню-вірш Шевченка, я так здивувався, що не хотів вірити власним ухам. Я просто не міг уявити, що інспектор так легко дозволив на виступ із таким, на ті часи, революційним твором, як „Розрита Могила", що починався такими словами:

Світе тихий, краю милий,
Моя Україно!
За що тебе сплюндровано,
За що, мамо, гинеш?

Це ж в отім творі казав Шевченко про Україну:

Панувала і я колись
На широкім світі.

А теперка жалілась Україна:

Степи мої запродані
Жидові, німоті,
Сини мої на чужині,
На чужій роботі.
Дніпро, брат мій, висихає,
Мене покидає,
І могили мої милі
Москаль розриває.
Нехай риє, розкопує,
Не своє шукає,
А тим часом перевертні
Нехай підростають
Та поможуть москалеві
Господарювати
Та з матері полатану
Сорочку здіймати.
Поспішайте ж, недолюдки,
Матір катувати!

Почувши за неймовірний дозвіл співати цю пісню, в мою пам'ять умить перебігла ця частина „Розритої Могили", і почуття великого здивування змінилось на почуття ще більших радощів! Бо ж, бачивши нераз по ярмарках, базарах чи на вулицях, як нарід глибоко відчував співи сліпих кобзарів, особливо ж про наше гетьмансько-козацьке минуле, і тому, мріючи зробитись кобзарем, щоб нагадувати йому про нього — я, нарешті, мав нагоду виступом із кобзою розпочати свою службу Україні.

Того дня я, мабуть, ще ніколи не подався так швидко з гімназії до місця свого мешкання. Від навали почувань я, либонь, забув навіть і подякувати інспекторові за дозвіл. Промайнула лише думка, чи часом не думав він, що я мав проспівати церковну пісню „Свєте тіхій". (Так, з-московська, ми тоді вимовляли той вельми настроєвий твір із Вечірні). Та щоб він не думав, я радісно схвильований погнав Сумською вулицею до дому братів Хорошунів, де мешкав та харчувався у їхньої матері.

Відразу ж хопився бандури; грав, співав і знову й знову переграв та переспівував ту мою одну з найбільш улюблених пісню - вірш співця гетьмансько - козацької слави, пророка державного відродження України — Тараса Шевченка.

Почував себе, як у гарячці. Не пригадую навіть, чи обідав того дня та чи й узагалі що їв після сніданку. Але добре пам'ятаю, що почував себе так, як ніколи ні до того, ні після того, на протязі всенького мого життя. Це, либонь, і зрозуміле, бо ж, нарешті, мав нагоду виладувати з себе накопичений біль за знищену Москвою Гетьманщину та Козацтво та за передчасний відхід із цього світу найбільшого сина України, Тараса Шевченка, що посмів нагадати за них козацьким нащадкам та будив у них віру, що

Оживуть гетьмани!
Я
Козак оживе!

Нарешті — думав я тоді — настала радісна година, коли зможу кинути українській змосковщеній молоді обох гімназій докором за те, що „підростають" на „перевертнів" та будуть „помагати москалеві господарювати" в Україні, „здіймати з матері полатану сорочку" та повертатись на тих „недолюдків", на тих новітніх яничарів, що пізніше свою ж „рідну матір будуть катувати!"

Тому, що, за винятком кількох довірених гімназійників, ніхто не знав, що я грав у бандуру, я ухвалив собі ту таємницю заховати до самого виходу на сцену. Через це пішов до гімназії з бандурою може за яку годину до початку концерту. Напевно не можу теперка про це повісти. Але певне те, що коли прийшов до великого мурованого будинку гімназії, то не лише парадні, але й бічні двері були ще позамикані. Сторож неохоче впустив мене досередини, і я попрохав його, щоб відімкнув ту клясу, що була близько залі. Поклав я там бандуру, а сам почав тинятися по довгих порожніх коридорах, прислухаючись до власних кроків, що лунали гомінкою луною.

3.

Про віщо я тоді думав, теперка, після збігу цілого півсторіччя, мабуть краще й не намагатись пригадувати. Занадто бо багато часу промайнуло в безвісті. І те, що сьогодні видається реальною дійсністю, може тоді й на думку не спадало. Але в одному не може бути сумніву — тоді я всією своєю істотою відчув, що ось-ось здійсниться моя мрія — розпочати при допомозі бандури усвідомлювати наш змосковлений нарід, а особливо його інтелектуалів.

Пам'ятаю, саме у той час я захоплювався віршем С. Гая, що, либонь, друкувався в 1910 році, у київському щоденнику „Рада", якого я передплачував не на своє прізвище ще бувши в гімназії і до якого коли-не-коли дописував. Той вірш повернув я на пісню, бо в нім було багато співзвучного з моїми замірами. Ось він:

Я піду по Україні,
Кобзо, подруго, з тобою,
Щоб розважить співом, грою
Тих, що плачуть в самотині.
Їх багато, так багато!..
Чуєш, кобзо, плаче мати,
З нею вголос плачуть діти,
Бо нікому їх пригріти.
Нема кому їх розважить,
Нема кому їх доглянуть —
Самотою виростають,
Для Вкраїни пропадають.
Ми не підем в ті оселі,
Де багаті та веселі,
Не розважим душ їх грою,
Кобзо, подруго, з тобою.
Я піду по Україні,
В степ широкий, ліс та луки,
Щоб у кобзу вилить муки,
Щоб поплакать на Руїні.

Ця пісня була близька моєму серцю аж до часів революції 1917 року. Бо коли в останніх клясах гімназії мої співучні мріяли про науку у високих школах, що поороблять із них інженерів, лікарів, середньо-шкільних навчальників, адвокатів, агрономів чи ще яких фахівців — я мріяв про службу Україні кобзою. Чому? Слушно чи неслушно, мені здавалося, що коли не буде самостійної України, всі ті такі потрібні в нормальних умовах фахівці — нехай навіть і несвідомо — будуть причинюватися до скріплення московського панування, до обмосковлення наших широких народних мас.

Я вважав, що коли вони вже в гімназії розмовляли московською мовою і вже робились московськими патріотами, то після вкінчення високих шкіл ще більше скріплять панування Московщини,

ОПРАВДАНЕ СПОДІВАННЯ

У статті „Свободи" з 16-го січня ц. р., п. н. „Завсіди найздоровіший елемент", автор цих рядків, нав'язуючи до інсталяції Преосв. Владики Ярослава Ґабра, писав, що він „стас гордістю не тільки його шановної матері, і не тільки української спільноти в Америці, але також гордістю українського народу".

Це було написане на підставі опінії наших людей, які знали ближче нашого Владику, а також на підставі відомостей з нашої та американської преси.

Та як мило було в дні 17-го червня ц. р. особисто впевнитись в тому, слухаючи цінних слів нашого Владики, якими він промовляв до вірних в українській церкві Господнього Преображення в Денвері, Колорадо, куди він прибув, щоб доверишти посвячення іконостасу і відбути канонічну візитацію.

В житті мені вже доводилось бачити декілька привітань церковних ієрархів своїх і чужих, але такого щирого привітання не доводилося бачити. В додатку, читаєте зворушливий допис інж. Тишовницького в 115 числі „Свободи", чи в „Шляху" допис о. Горошка про канонічну візитацію в Лос Анджелесі, Каліфорнія і у Фініксі, Арізона, і ви бачите, що наш Владика справді полонює серця наших людей. Хочеться вірити в слова інж. Тишовницького, що „Боже Провидіння посилає нам такого епископа".

Слухаючи слів Владики в церкві, а відтак на бенкеті на честь Достойного Гостя, є неможливим здержати сльози радости. Це ж людина віддана не тільки українській католицькій Церкві, але також українському народові та Україні, якої ніколи в житті не бачила. „Буду робити все, що корисне українському народові та Українській Католицькій Церкві" — чуємо від Владики у відповідь тим, що вітали його на бенкеті та наче перед батьком виливали свої болі.

Владика вміє вислухати своїх людей. Здається, що ні одно речення промовців не оминало його уваги.

— Ви маєте великого епископа, — сказав мені римокатолицький священик, що був присутній на бенкеті. Були вже в нас візитації, під час яких ні разу не чулось слова „Україна", „український", та наш Владика Кир Ярослав почав другу частину проповіді словами „Ми, українці...".

Коли один із промовців на бенкеті висловив думку, що місія Української Католицької Церкви у вільному світі є важливіша чим місія українських громадських, чи політичних установ та організацій, мотивуючи це тим, що відновлення української державної незалежности може відбутися навіть без нашої допомоги, але відновлення зруйнованої Української Католицької Церкви можливе тільки при внесенні і запаленні цього вогню та ідеї ззовні, звідкіля вони не перестали горіти, і тому нам треба плекати свою рідну мову — той єдиний контакт з нашим народом в Україні, то Владика притакнув, не чекаючи до кінця промови.

Коли поглянемо на наше суспільно - громадське життя з-перед яких десяти років, то мусимо ствердити, що тоді воно було енерґійно творчим, а нинішнє в більшості є лише слабим піддержуванням створеного. Не тяжко уявити собі, як воно виглядатиме після слідуючих десятьох ро-

Преосв. Ярослав Ґабро

ків. Ці факти кажуть нам, щоб ми вже тепер робили можливі заходи проти процесу, який стало відбувається в нас не на нашу користь. І ось, в зв'язку з цією канонічною візитацією на гадку насувається така розв'язка нашої проблеми. Є в нас сила, яка може запобігти цьому шкідливому для нашої загальної справи процесові. Ця сила не є нова. Вона випробувана під час нашої неволі. Як сказав один з промовців на згаданому бенкеті: „Ми творили цю нашу церкву тут далеко від нашої Батьківщини з двох головних мотивів. Перший мотив, щоб зберегти наш рідний обряд, а другий мотив той, що наша Церква на протязі історії українського народу, завжди була остоєю нашого національного життя".

Поглянмо на жидів. Та ж їхня релігія зберігає їх цілими тисячеліттями. Артист М. Скала - Старицький у статті „Відень через 20 років" в 116 числі „Свободи" пише, що все громадське життя українців Відня гуртується тепер біля Б-ва св. Варвари, яке в цьому році відзначає 100-ліття свого існування.

Чи за 10-20 років і наше громадське життя в Америці силою обставин не буде змушене гуртуватись біля наших церков, які і тут також таки найдовше збережуть себе. Біля свого обряду, наша Церква має ще найкращу можливість якнайдовше зберегти і нашу мову, — цей ключ, яким колись можна буде відчинити серце наших братів і сестер в Україні. Наше духовенство та ієрархи нашої Церкви на еміграції знають важливість української мови, яка буде головним чинником у виконанні важливої місії.

В наших громадах ми повинні поборювати ті течії, що нагадують домашній старокрайовий радикалізм, який на чужому ґрунті є подвійно шкідливий.

Коли приглянемося ближче людям, які не хочуть піддержувати своєї Церкви, то відразу запримітимо, що вони не піддержують і наших суспільно - громадських установ та організацій.

Це хронічно хворі нарікайли, які у всьому добачують тільки зле. Вони немало шкодять нам, часто псують атмосферу між церковним і громадським життям. Поборюючи такий елемент, скріпимо нашу Церкву і громаду.

К. К.

● У Південному В'єтнамі — впродовж трьох днів ведено широкі операції суходільним військом, летунством і човнами проти комуністичних партизанів на південь від Сайґону, в дельті ріки Меконґ і в джунґлі вздовж узбережжя. Однак висліди цієї операції були мізерні, бо партизани завжди мали час скритися в непрохідній гущавині.

Виставка праць Миколи Барвінчака в Скуйкіл Коунті Арт

Микола Барвінчак — це мистець, який присвятив багато часу церковному мистецтву, почавши від 1925 р., коли він познайомився з Павлом Г. Давбнером, європейської слави церковним мистцем і декоратором. Сьогодні осяги М. Барвінчака в деревορізьбі, малярстві і композиції виявляють здібність і оригінальність. Його викінчені праці, присвячені церковно - релігійній тематиці, повні майстерности завдяки пильним студіям над історією мистецтва. Це здобуло йому значну славу на полі церковно - образотворчого мистецтва.

Його найновішим артистичним проєктом є іконостас, що є одною з традиційних черт східнього обряду. Це є різьблена перегородка, з Царськими і Діяконськими дверми, колюмнами і пано, прикрашеними релігійними малюнками. Двері ручно різьблені, традиційно - конвенціональним виноградним взором. Скомплікована і чиста різьба доказують здібність артиста. Він виконав іконостас в Майнерсвілі, Пенна., та тепер закінчує іконостас до церкви св. Димитрія в Картереті, Н. Дж.

Корінними осягами мистця є його гравюри і образи, в яких він увіковічнив пенсильванський антрацитний район. Вони здобули йому міжнародне признання, як одному з чільних американських графіків. Його безпретенсійна тематика з щоденного життя вуглекопських ділянок здобула йому багато похвал і признань. Ще з хлоп'ячих років М. Барвінчак виказував надприродну здібність малювання з незвичайними результа-

Микола Барвінчак

тами. У зображенні звичайних людей і околиць, з якими він пов'язаний, відчувається бажання передати правдивий стан людських почувань і настроїв. Він придержується принципу мистецтва в новій розумінні віддавати правдиво всі поміщення, як він це бачить. Він оминає перекручення фактів в малярстві і гравюрі. „Нік" — так називають його всі американці, твердять, що найбільша радість лежить в творенні артистичних і духових вартостей. Ця радість перевищує можливі матеріяльні користі і дає йому охоту і бажання для дальшої праці з повною посвятою. Його артистичні твори прикрашують виставку „Ферст Аннуал Скуйкіл Кавнті Арт Екегібіт", а місцева американська преса (Репабликен Нюз) віддає йому високу оцінку, як американському малярові українського походження. Побажаймо нашому Миколі дальших успіхів у майбутній, творчій праці.

К. В.

Успішна виставка картин К. Трохименка в ґалерії „Ми і Світ"

В днях 14-30 червня відбулася в Картинній ґалерії „Ми і Світ" у Торонті виставка праць Клима Трохименка, що здобув уже собі славу одного із найоригінальніших українських малярів. Почав малювати у віці 45 років без жодної шкільної підготовки. Вроджений талант і праця мистця увінчалась небуденними успіхами — твори Трохименка знайшлися у відомих колекціях і здобули признання.

Перша індивідуальна виставка мистця в ґалерії „Ми і Світ" дала йому чудову критику найвизначнішого торонтського знавця мистецтва, П. МкКарті, в англомовному часописі „Ґловб енд Мейл".

В статті під заголовком „Примітивне мистецтво виявляє дисципліну, інтеліґенцію", МекКарті пише:

„Ґалерія „Ми і Світ" показує рід примітивного мистецтва, що не є банальне, а де відсутність реґулярного школення є сполучена з обильністю вродженої інтеліґенції й осуду. Артист є Клим Трохименко, тепер у Філядельфії, і вже визнаний кількома американськими колекціями.

Вже далеко не молодий чоловік, п. Трохименко користується сміливими кольорами молодої людини з прекрасними результатами в роді пізнього імпресіоністичного стилю. Декілька картин натюрморт є чудові, сповнені дисциплінованої верви.

Часто глядач міг би підозрівати, що стиль мистця є наслідком старої дисципліни українського народного мистецтва. Взагальному це примітивізм далеко непересічний, такий різкий від некомпетентности і дитячости багатьох з цього жанру. Композиції кольору є вишукані".

Не багато мистців можуть похвалитися такою прихильною оцінкою цього, на загал дуже суворого і скупого по похвалу критика.

Черговою в ґалерії „Ми і Світ" буде виставка торонтських краєвидів п. заг. „Торонто наше місто", в якій візьме участь десяток українських і неукраїнських мистців.

С. Г.

Українська хроніка

● Микола Насадюк, кол. адвокат із Черновець, успішно склав іспити перед Літньою Сесією Іспитової Комісії Адвокатської Палати на провінцію Квебек і з дня 3 липня ц. р., після заприсяження, є допущений до повної адвокатської практики на всю провінцію Квебек.

● Євгенія з Мацуських Терлецька, дружина проф. Омеляна Терлецького, померла дня 30 квітня 1962 р. у Львові і похоронена в родинній гробниці на Личаківському цвинтарі.

Закінчення шкільного року Рідної Школи в Джерзі Сити, Н. Дж.

Рідна Школа в Джерзі Ситі відзначала закінчення шкільного року 16 червня, також свій вже десятий успішний рік існування та відданої і повної посвяти праці над нашою молоддю. В цю суботу 93 дітей закінчило навчання в семи клясах, з них 36 здобули загальний поступ дуже добрий, 41 добрий і 16 задовільний. Учнями цієї цієї школи були не тільки діти з Джерзі Ситі, але і з околиць.

Управа Рідної Школи під проводом голови Мирослави Драган та вчительський склад з директором школи проф. С. Мухином на чолі доложили всіх старань, щоб цей черговий шкільний рік пройшов із повним успіхом. Крім цього шкільна молодь в минулому році приготовила і гарно вивела під проводом вчителів дві імпрези на сцені, а саме „Вечір святого Миколая" та „Свято Т. Шевченка". Серед дітвори Рідної Школи в Джерзі Ситі мабуть вперше переведено збірку пожертв серед шкільних дітей на будову пам'ятника Т. Шевченкові у Вашинґтоні. В цьому році працювали в школі, крім директора С. Мухина, ось такі вчительські сили: Є. Балабан, І. Блаґітка, О. Колодій, А. Сакало, І. Нинка, Є. Ясіновський і А. Малюца.

Закінчення шкільного року відбулося після трьох годин навчання в клясах та роздачі там же в клясах свідоцтв. Всі діти, вчительський склад, управа Рідної Школи і батьки зібралися разом для відзначення кінця шкільного року. Спершу забрав слово директор школи С. Мухин, який заохочував дітей не забувати про українську книжку під час вакацій та, звертаючись до батьків і дітей, закликав, щоб кожна дитина, — учень школи, належала до одної із наших молодечих організацій, та щоб всі члени молодечих організацій в шкільному віці учащали до нашої Рідної Школи. Директор Мухин, крім звіту про число учнів та їх успіхів, склав теж подяку управі Рідної Школи, а головно неприсутній через недугу голові Мирославі Драган за її щиру співпрацю і кожночасну поміч йому та всьому учительському зборові. В останніх місяцях, під час її недуги, голову Мирославу Драган, яка поклала стільки праці над влаштуванням імпрез, заложенням шкільної бібліотеки, та взагалі виявила майже материнську опіку над школою, заступила на цьому пості вибрана заступниця голови Дарія Семеґен. Опісля промовляв голова філії УККА в Джерзі Ситі, Володимир Білик. Він щиро подякував в імені нашої центральної установи управі та вчителям Рідної Школи за їх працю над молоддю, та головно директорові Мухинові і вчительці І. Блаґітці за приготування дитячих імпрез святого Миколая і Т. Шевченка, які пройшли з великим успіхом. Володимир Вілик, як батько учнів Рідної Школи, подякував в імені батьків управі, директорові і вчителям школи за взірцеву працю над шкільною молоддю. Дарія Семеґен, яка віддано працювала в заступстві голови вкінці шкільного року, подякувала в заключному слові від управи та недужої голови Р. Школи директорові і всім учителям за працю і висловила надії, що в наступному шкільному році Рідна Школа охопить своїм навчанням ще більше дітвори.

Крім промовців до президії святочного закінчення року були запрошені: Дмитро Дидик — касир Р. Школи, І. Блаґітка від вчителів, інж. Слиж від батьків, Ю. Харченко — культ.-освітній реф. філії УККА і Леся Сенечко — кол. учениця, а в цьому році помічна вчительська сила.

На цій імпрезі були присутні численні батьки, які не скривали свого вдоволення з праці Рідної Школи та вдячности вчительському складові. Всі вони, в тому числі і підписаний, свідомі муравлиної праці Рідної Школи над нашою дітворою. Бо Рідна Школа в Джерзі Ситі — це не мури публічної школи та залі її кляс, з яких гостинности приходиться користати нашим дітям. Рідна Школа — це саме управа і вчительський склад, які віддано працюють над душами наших дітей. Основа успіху Рідної Школи лежить у справді прикладному ставленні до справи виховання нашої української молоді управи та вчителів, з праці яких повинно скористати значно більше дітей такої численної української громади в Джерзі Ситі. Треба сподіватися, що батьки, які свідомі своїх завдань виховати дітей в любові до свого, батьки, які пам'ятають слова Шевченка „І чужому научайтесь й свого не цурайтесь", оцінять цю благодать, якою є існування та взірцева праця Рідної Школи в Джерзі Ситі та будуть в наступному році всі посилати своїх дітей до цієї нашої, справді рідної, суботньої школи.

Коли наша дітвора проспівала на кінець імпрези закінчення шкільного року молитву „Боже, вислухай благання", у серцях нас, батьків, скріпилися надії, що Бог вислухає наших молитов і допоможе нам тут спільно з вчителями дальше добре і з успіхом працювати над вихованням нашої дітвори на славу і втіху Богові й Україні.

В. Сохан

Перша виплата відшкодування від Високого Комісара

Колишній в'язень німецького концентраційного табору в Маттавзені Михайло Матковський отримав першу виплату відшкодування від уряду Високого Комісара для Справ Утікачів при Об'єднаних Націях. Виплата прийшла за посередництвом Злученого Українського Американського Допомогового Комітету, який заступав справу Михайла Матковського перед урядом Високого Комісара. Це відшкодування виплачується в рамах загальної акції відшкодувань для всіх тих втікачів, які були переслідувані гітлерівським режимом з огляду на їх національність і потерпіли на здоров'ї, чи також мали пошкодження на тілі.

Михайло Матковський був в'язнем гітлерівського концентраційного табору і внаслідок побуту в таборі втратив здібність до праці на 50 відсотків. Михайло Матковський перевіз всю реєстрацію у приписаному часі, а з кінцем березня канцелярія ЗУАДКомітету у Філядельфії отримала від уряду Високого Комісара спеціяльні формуляри (Аплікацію — частину другу), яку точно виготовлено в імені аплікanта і до якої долучено фотокопії вимаганих для доказу пошкодження документів.

ЗУАДК є визнаний урядом Високого Комісара для справ Втікачів офіційним репрезентантом українських аплікантів на відшкодування і є членом спеціяльного Комітету при уряді Високого Комісара. Треба сподіватись, що в короткому часі будуть полагоджені справи й інших аплікантів, які у приписаному часі та й приписаній формі внесли аплікації. Як було вже багато разів проголошено, реченець зголошень остаточно проминув з 31 березня 1962 р.

Михайло Матковський — це вдівець (перед кількома роками втратив жінку), має на утриманні двоє дітей, яким присвячує всю увагу. Він є добрим громадянином і чесним членом нашої громади. Треба радіти, що ця перша виплата відшкодування від Високого Комісара справедливо приділена людині, яка багато потерпіла від гітлерівського режиму і своїм характером і своєю поведінкою заслуговує на допомогу.

ОТ

Сенат відкинув республіканський проєкт медичної опіки

Вашинґтон. — 6-го липня Сенат відкинув республіканський проєкт медичної опіки для старших, який спонзорував із Кентаки Трустон Б. Мортон. Мортон зголосив свій проєкт у формі поправки до законопроєкту про публічну добродійність. Згідно з цим проєктом уряд мав би кожного року доплачувати до приватного забезпечення на лікування більше як по $1,200,-000,000. З цього лікування користали б всі старші особи у віці 65 і більше років. Сенат нараджується над іншою поправкою до урядового законопроєкту про медичну допомогу, яку зголосили сенатор демократ із Ню Мехіко Роберт Андерсон, сенатор республіканець із Ню Йорку Джекоб К. Джевітс і 21 сенаторів з обидвох партій.

Подих України

(Продовження зі стор. 2-ої)

в американських або заграничних мистецьких школах, а деякі з них одержали видатні мистецькі стипендії.

Не можна поминути мовчанкою експонатів прикладного мистецтва, де завважується намагання поширити його засяг. Наприклад, керамічні вироби, що в краю були витвором фахових гончарів, тут стали полем праці й шукань прихильниць народного мистецтва, поруч із вишивкою й писанкою. Наспіли також тканини й ляльки, хоч Комітет Виставки не передбачав їх поширення і не закликав до участи. Показується, що і в тих ділянках працюють українські жінки і добиваються успіхів.

Мистецьке Жюрі у складі пань Л. Бурачинська, М. Гординська і о. Ґенґало відзначило найкраще виконані твори в кожній галузі прикладного мистецтва. Ці вироби можуть служити дороговказом прихильницям народного мистецтва у дальшій роботі.

Володимира Ценко

НОВІ ВИДАННЯ

Михайло Ломацький: Гомін гуцульської давнини", Мюнхен, 1961.

Народження циклу гуцульських нарисів Ломацького слід відвести до тих часів, коли 50 років тому молодий подолянин примандрував у гори і залюбився так нещасливо в красу Гуцульщини, що ані розлука, ані віддаль не всилили затерти цього непоборного враження і розвіяти чар першої любови: навпаки тільки посилили інтенсивність тих почувань і були безпосереднім товчком народження гуцульських оповідань. Натуга первісних переживань була така сильна і незатерта, що їх відтворення в нарисах нічого не втратило на свіжості і безпосередності.

Гуцульщина в цілій красі і елементарній буйності на протязі чотирьох пір року, з її раптовими переходами від найніжнішої розмріяности до найгрізнішого розгнуздання дикої стихії; її емоціональна людина, якої спалахлива уява аж ніяк не хоче вміститися в реальних рамцях дійсности і шукає розв'язки загадок світу, таємничих явищ природи в надзмислових причинах. Її світогляд — це суміш фантазії і доторкальних речей на взір Гетового: „Діхтунг унд Варгайт", де границі між уявним і дійсним світом затираються.

„Гомін гуцульської давнини" — це фрагментарично начеркнена історія піонерської родини, просування гуцульського елементу в недоступні гірські пущі. Це немов би доісторична доба Гуцульщини, незасвідчена ніякими документарними доказами, передана усним переказом, тому автор сам застерігається проти дослівного сприймання тільки здогадних фактів. Це піонерське плем'я Понипайлів, Понипайлюків і Понипайленків — сміливе і неуступчиве, нагадує конкістадорів, що виправлялися на здобій нових країв. Невсипуща праця колонізаторська, безперервний змаг з гірським нижацтвом.

Осередньою особою є Василько, Дмитра Понипайла син. Він має багато рис характеру юродивих людей; його жене якась внутрішня сила, добротливий демон руху і простору на верхів'я гір, там, де земна криша стикається з небозводом; в ньому діє якийсь шостий змисл, котрий позволяє йому бачити те, чого другі не бачать, з духами порозумівитися, розуміти мову звірят. В тім стані екзальтації він тратить свідомість дійсности і наражує себе на небезпеку, а навіть смерть, як це гарно описано в пригоді з вовками, щоб тільки до безтями надихатися грозою заметілі та наслухатися її таємничих шепотів. Він проявляє також деякі властивості перших святців, зокрема чудне наближення до природи. Йдучи слідами св. Франца з Ассізі, він бачить в кожнім творі земнім феномен божої творчости, чи це буде квітка рослинка або комаха, чи звірятко: він ставиться до них не тільки з печаливістю й уважністю, але також з тривожним захопленням, як до творів, на котрих спочила Божа рука.

Василько любить свою Гуцульщину набожно, до безтями. Без сумніву, це почування слід відвести до автора, бо ж письменник у творчому зусиллі не є в можливості відділити себе від людини, і ця любов має якусь містичну, визвольну силу, рятуючи її з усяких халеп. Увесь гуцульський світок служить одній начальній ідеї, утілесненій у Гуцульщині, та надземним істотам гейби припоручено „сокотити цю старовіччину". Неодноразово згадувані скарби в надрах Карпат, що їх бережуть велетні, блудні лицарі або надзмислові сили; не слід брати дослівно, тільки символічно, у переносному значенні, розуміючи під ними скарби гуцульського духа, розсипані перлинами по усій українській літературі і мистецтві. Не є отже припадковим і без глибшого значення помисл зберігання гуцульських скарбів. Символіка твору міститься у переконанні, що нарід падає з упадком духа, та що Гуцульщина є засуджена на загибіль, якщо вона не збереже своїх духових вартостей.

Тісний зв'язок із цим має відома довбушова легенда, зроджена з дійсних подій і осіб. Сам Довбуш є символом гуцульського відродження, втіленням ідеї вольности. Він, правда, оповитий німбом опришківської слави і лицарського шибайголовства, але це, по суті, тільки зовнішня шкаралуща, яка береже в своїм надрі чудним світлом фосфоризуючий жемчуг волі. Котрий нарід, що не є народом духових пігмеїв, не плекав і не оспівував у своїй мистецькій творчості ідею волі та конкретні її чини, які є угольним каменем державного будівництва?

Історія Дьордія, що залюбився в Ксеню Плетенчучку — це трикутник трагічних конфліктів. Плетенчучка, мати Ксені, жінка демонічна і в середниках не перебірчива, залюблюється в Дьордія і робить всякі можливі пакості молодятам, щоб їх злуку розбити, а навіть братається в тій цілі з темними силами. Коли б Дьордій був усилі відірватися від свого почування, зміг би схрестити потягнення долі і відвернути біг цілого ряду трагічних приключень. Але таке вольове зусилля було йому або неможливе, або він не був здібний віщо розцінити сенс назріваючих подій, і тому він уляг на шекспірову міру фаталістичному призначенні. Ксеня, доведена докраю, отрує матір та пропадає без вісти. В гуцула любов сильніша від смерти. Дьордьо, мов ізгой Агасвер, блукає по світу і серед невисказаних трудів, неймовірних пригод шукає терпеливо Ксені. Проте, ці злидні не огірчують його, він здобуває мудрість, яку родить тільки терпіння, стає досвідченим і гартовним мужем, що вміє послужити доброю радою, а також в пригоді надставити грудь за друзя, бо в ньому б'ється людяне і хоробре серце (картина дужання Дьордія з розлюченим ведмедем). Він в суті речі романтик, його причаровує краса гірської природи при усій злиденності його життя і, якне-як, трагічнім комплексі душевнім: супроти приковуючої сили масстатичної краси Гуцульщини він одиноко здається забувати про своє безпритульне скитальство і душевний розкол. Його пописхають дві рушійні сили: вірна поза межі життя любов і інстинктовне, дещо забобонним страхом просякнуте обожання природи, властиве первісній людині.

Чільне місце у чуттєвому житті гуцула займає любов та її протилежний відповідник — ненависть. Гуцульська любов — пристрасна і нагальна, мов гірська туча, але в протилежності до неї, вона не скороминаюча, тільки ціложивттєва. Людина, позбавлена предмету обожання, в'яне, мов рослина, котрій відтято коріння (напр., Софія Сербинюкова); натомість щасливо кохаюча, цвіте і променює, її енергія перлиться і переливає поза береги чаші життя. Ця пишна гуцульська квітка тільки у теплих проміннях любовного багаття широко розхиляє пелюстки та сповняє світ мінливою веселкою кольорів. Вона є реальна, не знає платонізму ані аскетизму та інших гальм культури; зате вона є гарна буйною красою запашної квітки на фоні недоторкненої культурою та несвідомої гріха — природи.

Книжка містить у собі безліч епізодів, які годі обговорити. Цікава, напр., є історія чудової скрипки, якої паралелю находимо в нордійців В'єрнзона Б'єрнстерне або Банґа. Не поминуто також добродушність і м'якосердечність гуцульську, яка потапаючому помічну руку подає, щоб собі біду на плечі стягнути та нести її аж до гробу. Скільки ремінісценцій до цього оповідання можна знайти в історії українського народу! Тому-то крізь гуцульську мудрість стає пробиватися правило: „з ворогом по - ворожому". Мов аттицькою сіллю заправлені є „Нариси" мудрістю з різних ділянок життя, яка творить досвід ґенерацій. Як кріпко слід би нам присвоїти собі, напр., правило: „Не плюй у криницю, що з неї воду п'єш" (або інакше: „з котрої духові соки тягнеш"). Гуцульська мудрість, це не філософія обережного користування життям, напр., вигідного французького раціоналізму, але практична етика людей, що сміливо вступають у бій, виходячих небезпеці назустріч. Це також не філософія газарду і розпуки або очайдушности.

До маркантностей „Гомону" треба зарахувати опис деяких звичаїв гуцульських. Пересяклі забобоном і сувір'ям, вони не є абстрактної натури, тільки спрямовані на практичні цілі: заховати „маржинку" здоровою і родючою, захоронити її перед злим впливом усяких надзмислових істот; затримати або скріпити плодовитість землі, відвернути всяке елементарне лихо, одним словом — забезпечити економічну основу людського буття. Щойно на другім місці в черзі слідують звичаї, що дотичать сімейного життя або завороження любовного успіху.

Гуцульські нариси Ломацького, це часом, як журчання пустотливих струмків гірських, часом знову мов грізний греміт нестримного вітру полонинського, серед котрого завивають зойки і скиглііння усіх відьом Чорногори, що збіглися на вальпургійський празник. А все ділають вони цілюще на наболілу душу самітнього скитальця, бо „ніщо не є так болюче, як згадувати в недолі минуле щастя жагуче" (Данте). Мов фатаморгана, вичаровують перед його очима незабутні картини країни, якої образ можна йому видерти з грудей тільки разом з серцем.

І хоч як відлеглі час і країна, де гомоніла ця давнина, — цей гомін докотився аж до нас, поза межами батьківщини розпорошених мандрівників. Бо серце людське не має меж: одним скорчем воно обіймає простори, що є безконечні і невимірні.

На закінчення слід ще кілька терпких слів сказати, нав'язуючи до „Послов'я" книжки. Якже-ж відокремленою являється особа ктитора цієї книжки, п. Михайла Ковалюка! Аж дивно, що між чужинцями знаходимо більше зацікавлення Гуцульщиною, чим між українцями. Очевидно їх змисл орієнтаційний не зводить їх і правильно веде до невичерпної скарбниці краси. Ніякий астролог не розгадає однак, чому українці охотніше приймають відомість про ніби свою Гуцульщину з другої руки, з перекладу чужомовного твору? Можливо, що ми поволі перестаємо цікавитися батьківщиною, бо, за словами Аристофана, грецького сатирика і комедіописця 4 століття до Христа, „вітчизною стає нам кожна країна, де нам добре живеться...".

мгр Володимир Бедрій

ПАМ'ЯТІ АННИ ЙОНКЕР

Все зорганізоване українське жіноцтво відзначило пам'ять одної з найвизначніших постатей, серед українців в Канаді.

Проминуло вже більше ніж чверть століття від смерти Анни Йонкер, що залишила своє ім'я обвите легендою безмірної любови України, праці й самопожертви для ідеї визволення свого народу з-під окупантів. Бо й справді, цій великій ідеї вона присвятила своє життя і для неї розвинула всю свою багатогранну й різнородну діяльність. І це її горіння святим огнем любови до Батьківщини — найшло свій відблиск у неділю, 20 травня в ущерть виповненій залі Українського Народного Дому в Вінніпеґу.

Зійшлися туди не тільки ті, що її знали, бачили й пам'ятали, але й найновіші прибулі до Канади, що вже не застали Анни Йонкер між живими. Між приявними знайшлися небувалі на українських імпрезах гості, приїхали навіть із віддалених на десятки миль від Вінніпеґу з місцевостей як нпр, найстарша в живих членка „Канадійсько - Українського Жіноцтва", Анна Кушнір. Зібралися старші й молоді, представники різних і відокремлених середовищ, і приватні одиниці, що стоять осторонь нашого громадського життя. Наспіла привітальна телеграма від заслуженого піонера й патріота Семена Ковбля з Торонта, листовні привіти від відомої провідниці жіночого руху — Ганки Романчич, що навіть збиралася приїхати з Ст. Кетеринс на цю імпрезу, від громадської діячки Левки Романик з Торонта й інших.

За головним столом зайняли місце: сідоглавий д-р Генрі Йонкер, муж Анни, дві доньки Галя Богонос і Лукія Майор, зяті й внуки, близькі друзі рідні, як лікар д-р Л. Резньовський і головні організаторки - членки управи вінніпеґського Відділу Комітету Українок Канади. Його голова, Люба Чайковська започаткувала програму.

Хор під управою Володимира Богоноса, зятя Анни Йонкер, прегарно відтворив „Блажен муж" Бортнянського. Культурно - освітня референтка, Софія Залозецька, що завідувала програмою, віддала перше слово колишній секретарці „Канадійсько - Українського Жіноцтва", Євгенії Ситник, що згадала спільну працю під проводом Анни Йонкер. Свіже й милозвучне сопрано співачки І. Воробкевича „На чужині", В. Матюка „Крилець сокола дай" та арію „Прощай" (переклад Ів. Боберського). Євгенія Ільчишин відзначилася як добра акомпаніяторка. Чергувалися спогади: Марії Гаврилюк, Марії Корецької, Павлини Геник, Ольги Стебницької, що були свідками, а то й співучасницями діяльности Анни Йонкер. Гарячі оплески здобула Теодора Гаврисишин своєю мистецькою деклямацією вірша Е. Стахової „Анна Йонкер". Концертову програму завершив виступ співачки Ени Мельник, що диспонує гарним мецосопраном. При вмілому акомпаніяменті молодої піяністки Лідії Круцько, вона проспівала кілька пісень, з яких вирізнялися Франка - Лисенка „Не забудь юних днів" та „Київ мій" Сосюри - Жуковського.

Офіційну частину закінчив Микола Залозецький довшою промовою й врученням д-рові Г. Йонкерові дарунку від приятелів. Спонтанний спів „многоліття" усіми учасниками був щирим виявом вдячности для д-ра Генрі Йонкера, голляндця з походження, але українського патріота почуваннями й вчинками. Його кінцеве слово свідчило, що довгі роки не змінили його відношення до українців.

Опісля відбулася дбайливо зготовлена гостина при вільній гутірці.

Повне признання належиться Комітетові Українок Канади, що подбав про відзначення великої патріотки, яка глибокою ідейністю та надзвичайним розмахом своєї громадської роботи станула в рядах тих, які з етнічної маси творять — націю. Цьому гуртові жіноцтва слід побажати найкращих успіхів для здійснення їхнього наміру — видати за допомогою всіх жіночих організацій монографію про Анну Йонкер, яку готує до друку відома дослідниця жіночого руху, Ірина Книш.

Слід дожидати, що й інші жіночі організації в інших осередках Канади не відстануть від Вінніпеґу, не забудуть про Анну Йонкер та від себе вшанують пам'ять тієї, що в українському громадянстві залишила після себе досі незайняте велике місце.

Е. С.

УКРАЇНСЬКЕ ПРАВОСЛАВНЕ БРАТСТВО в ШИКАҐО

Заходами Свято - Володимирського Українського Православного Братства в Шикаґо від кінця 1961 р. і протягом першої половини б. р. для православних українців Шикаґо прочитано два реферати на тему „Велике народовбивство" і доповідь на тему: „Українська Православна Церква і наші партії на чужині". Заходами Братства організована була 27 травня б. р., у Свято - Троїцькій церкві м. Шикаґа урочиста Панахида по сл. п. Симонові Васильовичу Петлюрі — голові нашої Держави і Головному Отаманові Військ Української Народної Республіки.

До кінця б. р. прочитаний буде реферат на тему: „Основи нашого буття на чужині" і доповідь на тему: „Українська Православна Церква і наша Батьківщина".

За Управу Братства:
Л. Райда

РАДІ, БО ВЕРТАЮТЬСЯ ДОДОМУ

Звільнені з військової служби в Европі в рамцях акції зменшення військових резерв американські вояки після прибуття на летунську базу Ендрю в Мериленді. Всі вони відбували військову службу на східніх кордонах Західньої Німеччини.

Кеннеді вітає резервістів, які вернулися з Европи

Вашинґтон. — 9-го липня прибув на летовище Андрюз в Мериленді біля Вашинґтону перший транспорт резервістів, які були покликані до активної служби в збройних силах під час загострення берлінської кризи минулого року. Президент Кеннеді виїхав на летовище особисто привітати цих 50-ох резервістів, розмовляючи з кожним та подаючи кожному руку. Крім Президента вітали першу групу резервістів секретар летунства Юджен М. Цукерт та шеф штабу генерал Куртіс Ле-Мей. Ці резервісти летуни звільнені з активної служби, і вертаються до цивільної праці. Цього року мають бути звільнені коло 150,000 резервістів різних родів зброї, які минулого року були покликані до активної служби.

Зменшено готівкове покриття при закупі акцій з 70 до 50 відсотків

Вашинґтон. — Федеральна Рада Резерви в дні 9-го липня ц.р. зменшила потрібну готівку при закупі біржових акцій із 70-ох до 50 відсотків. Ця зміна обов'язує від 10-го липня. Рада хоче цим способом збільшити рух на біржах, бо від 28-го травня панує непевність на біржах, і ціни на акції то підносяться, то падають. Впродовж двох років покупці акцій мусіли складати готівкою по 70 центів за кожний доляр, що його платили за акції, а решту покривав посередник своєю позичкою. Зараз після великої знижки на біржі в дні 28 травня уряд хотів зменшити вимагану готівку при закупі акцій, але Федеральна Рада Резерви противилася тому, щоб цей крок не збільшив паніки. Федеральна Рада проєктувала зменшити вимагану готівку аж тоді, коли запанує хоч який-такий спокій на біржі. Вартість акцій збільшилася після отого „чорного понеділка", і тепер Рада зменшила готівку, бо вона може це робити згідно з законом із 1934-го року. Остання зміна щодо готівки була 28 липня 1960-го року, коли заряджено, щоб покупці платили готівкою 70 відсотків вартостей акцій, замість 90.

Людина є в'язнем соняшної системи — твердить визначний астроном

Ню Йорк. — Визначний німецький астроном д-р Себастіян фон Гернер надрукував статтю в журналі „Наука", в якій твердить, що людина є засуджена на те, щоб бути в'язнем нашої соняшної системи і ніколи не зможе дістатися до інших соняшних систем, яких є дуже багато і які творять те, що ми називаємо Чумацьким Шляхом (Молочною Дорогою). На думку фон Гернера також і ті розумні істоти, які, можливо, живуть на тих далеких зорях у всесвіті, також не зможуть дістатися на нашу Землю. Фон Гернер каже, що було б великою зарозумілістю твердити, що ми є єдиними розумними сотворіннями у всесвіті, бо можливости життя існують на 6% всіх зір у всесвіті, а тих зір є мільйони. Але найближчі до нас зорі є пересічно віддалені від Землі на 18.6 світляного року. Ми не є здібні уявити собі цю віддаль, коли знаємо, що світло летить — 186.000 миль на секунду, і що один світляний рік становить шість трильйонів миль (6.000,000,000,000). Щоб краще зрозуміти ті віддалі, д-р фон Гернер каже представити собі, що наша Земля є зерном піску на пустині. Тоді найближча зоря до Землі Проксіма Центаврі була б віддалена на 140 миль, а ті зорі, де можуть жити розумні сотворіння на — 610 миль. Треба б летіти з швидкістю світла, щоб впродовж одного людського життя долетіти туди, а це є неможливе.

Тарзан, ч. 1869. Підкрадаються!

Вілліямс гістерично підскочив. — Ці дияволи! — Він вигукнув. — Я йду...

— Не квaптеся! — остеріraв Тарзан. — Незабаром западе ніч... Тоді можемо плянувати ратунок.

І так пізніше, прикриті темнотою, дві постаті лізли через мур до вартового!